

Лірыка кахання Алега Лойкі

Алег Лойка — паэт, які валодаў асаблівым талентам — пранікнёным бачаннем свету, вастрынёй назіральнасці, здольнасцю ў самым звычайным убачыць сапраўдную паэзію нашага жыцця. Сваімі творамі ён настройвае чытача на хвалю нейкай асаблівай спагадлівасці, даверлівай шчырасці. Яго лірычны герой умее радавацца жыццю, верыць у шчасце, у будучыню, у сапраўднае каханне. Ён, як і сам паэт, у сваёй галоўнай сутнасці — рамантык, летуценнік, прыветны і сардэчны чалавек з бязмежнай любоўю да роднага краю. Письменнік-гараджанін, родам са слаўнага горада Слоніма, Алег Лойка з незвычайным натхненнем і майстэрствам апаэтызаваў найпрыгажэйшую беларускую прыроду, глыбока выявіў непасрэднасць і шчырасць інтымных пачуццяў.

Істотная рыса вершаў А. Лойкі пра каханне — іх аўтабіяграфічная аснова. Паэт пражыў доўгае і шчаслівае жыццё з каханай жанчынай, з якой пазнаёміўся яшчэ ў школе. Менавіта Ліліі Іванаўне прысвечана большасць інтымных вершаў, якія ўяўляюць сабою ўзвышаную споведзь душы і сэрца паэта. Гэта вершы «Каханне», «Калі ў дарозе ты...», «О, ж многа табой мне дадзена...», «Заўсёды трошкі таямніцай...» і інш.

Вялікі ўплыў як на паэзію А. Лойкі ў цэлым, так і на яго інтымную лірыку зрабіў Максім Багдановіч, даследчыкам творчасці якога быў Алег Антонавіч. Каханне ў паказе М. Багдановіча — светлае пачуццё, якое выяўляе багацце ўнутранага свету чалавека, узвышае яго. Культ духоўна-эстэтычнага, уласцівы творчасці Багдановіча, мы можам назіраць і ў многіх паэтычных творах А. Лойкі. У вершы «Заўсёды трошкі таямніцай...» А. Лойкі, як у «Рамансе» М. Багдановіча, персаніфікаваны вобраз зоркі ўвасабляе ідэальнае, узвышанае, таямнічае ў свеце:

Заўсёды трошкі таямніцай
Была ты для мяне і ёсць:
Чагосьці светлага крыніцай,
Перад якім я — толькі госць.

Прывабнай зоркай з яснай высі
Сышла ў мае сямнаццаць год.
Узяць пад ручку баючыся,
Цябе праводзіў да варот.

Ты мне і сёння — таямніца,

І, можа, шчасце ў тым і ёсць,
Каб не напіцца з той крыніцы,
Перад якой ты вечны госць!..

(«Заўсёды трошкі таямніцай...»)

Верш «Каханне» вызначаецца адметнасцю вобразных асацыяцый і параўнанняў, з дапамогай якіх лірычны герой перадае захапленне вонкавай і душэўнай прыгажосцю сваёй каханай:

Я быў бы коласам без зерня,
Без яблык садамі і вуллём
Без пчол, і яварам без ценю,
І нерассветленым вуглём, —
Калі б з табой мы разышліся.

Калі б з табой мы разышліся,
Сырыя ўсохліся б дубы,
А то сухія развіліся,
Як не ўсыхаліся нібы.

Няхай у тры рады каменне,
Бярвенне — у чацвёрты рад, —
У наймякчэйшы пух абярне
Усё адзіны твой пагляд.

А быў бы больш уважлы месяц,
Што блудзіць сонна паміж хмар,
Цябе ўбачыўшы, на месцы
Прастаяў бы сем дзён запар!..

У гэтым вершы ідэал зацыя вобраза каханай адбываецца з дапамогай персаніфікаванага вобраза месяца, аднаго з найбольш распаўсюджаных сімвалаў у беларускай любоўнай і вясельнай паэзіі.

Увогуле, інтымная лірыка як адна з найважнейшых праяў чалавечых пачуццяў прысутнічае ва ўсіх паэтычных зборніках А. Лойкі, пачынаючы ад першага «На юначым шляху» (1959). Яна хвалюе сваімі прачулымі інтанацыямі і ўнутранай даверлівасцю ў наступных кнігах паэта: «Задуменныя пралескі» (1961), «Дарогі і летуценні» (1963), «Каб не плакалі кані» (1967), «Калі ў дарозе ты...» (1971), «Шчырасць» (1973), «Пачуцці» (1976), «Скрыжалі» (1981), «Трэці золак» (1993), «Ушанаванне» (2001) і інш.

Лірыка кахання Алега Лойкі — гэта паэзія высокіх і светлых пачуццяў. У ёй вельмі лёгка і прыгожа адбіўся духоўны свет аўтара, яго ўражанні, хваляванні, мроі:

Усміхніся!..
Растане стома,
Знікнуць спрэчкі навечна недзе,
І зноў здасца мне:
 не дадому
У трамваі запозненым едзе.

І кладуцца мне рукі на плечы,
Заміраюць зямныя ўсе гукі,
І хоць ты мне «кахаю» не шэпчаеш,
«Я кахаю» гавораць рукі.

І святло хоць з акон не льецца,
Бачу ўсмешку тваю,
І з уцехай
Тваё шчасце ва мне аддаецца
Наймагутнейшым, светлым рэхам.
 («Усміхніся!..»)

Гэты верш вабіць сваёй эмацыянальнай паўнатаю і чалавечай адкрытасцю і выяўляе рамантычнасць ва ўзаемаадносінах герояў, нязмушанасць лірычнага перажывання.

Як і ва ўсёй сваёй творчасці, так і ў пірыцы кахання А. Лойка імкнецца да выкарыстання народных паэтычных форм і вобразаў. Народны верш з яго імклівым рытмам, выразнасцю і мілагучнасцю найбольш адпавядае тым патрабаванням, з якімі паэт ставіцца да будовы сваіх лірычных твораў. Народна-песенныя інтанацыі выразна гучаць у вершах паэта «Буслінае пяро», «Вербы над ракой», «Воблачка», «Секла яна дрывы...», «Суніцы», «Я зноў заварожаны...» і інш.

Празрыстым, песенна-плаўным лірызмам прасякнуты верш «Воблачка»:

Толькі і было таго,
Што са мной прайшла,
Галава, як воблачка,
На плячо лягла, —

Воблачка бялявае,
Летуценнае,
Мілае, ласкавае,
Мяккапеннае...

Не стрымаў я воблачка,
Удалеч паплыло.
Мо было ты, воблачка,
Можа — не было?..

На душы нялёгка мне —

Скразнякі, зіма:
Як жа гэта воблачка
Я не затрымаў?..

Увесь духоўны кантэкст інтымнай лірыкі А. Лойкі звязаны з народным складам яго паэтычнага мыслення. У вершы «Буслінае пяро» вобраз буслоў увасабляе светлае, чыстае каханне і сапраўднае шчасце сямейнага жыцця — самыя значныя маральныя каштоўнасці народнага жыцця:

Бусліху бусел
Галубіў,
На шчасце бусел
Пяро згубіў.

Ты мне насустрач
Ідзеш з пяром...
Кружы зноў, бусел,
Над сялом,

Кружы, бо сцежка
Граіх вяла,
Адна з іх толькі
Пяро знайшла,

Кружы, бо нехта
Ля перапраў
Чакае шчасця,
Як я чакаў!..

Уплыў народнай творчасці, песеннай стыхіі выяўляецца ў Лойкавай лірыцы кахання і ў тым, што паміж прыродай і людзьмі існуе чулая духоўная сувязь:

За ракою, дзе ўчора
Снег вясна вяла,
Сёння залатое мора —
Лотаць расцвіла.

Глянеш, вочы адбірае,
Коціцца агнём,
Лёгшы аж да небакраю
Яркім дываном...

Сіняй рэчкі плёс надрэмны
Я пераплыву
І духмянае бярэмя
Лотаці нарву.

Нібы сонца, лотаць тую
Пад тваім акном
Распалю я, расцялю я
Яркім дываном...

(«Лотаць»)

Лірычны герой паэта жыве ў гармоніі з навакольным прыродным светам, які значна ўплывае на глыбіню чалавечых узаемаадносін. Каханне набывае асаблівую прыгажосць, калі яго носьбіты выяўляюць і глыбінную любоў да роднага краю:

І я ўсё больш люблю сняжок і траўку,
Буслоў у небе, на асфальце — вераб'ёў.
Нішто ўжо мне на свеце не забаўка
Усё — маё жыццё, мая любоў.

(«Лічыць мы пачынаем мімаволі...»)

У многіх вершах А. Лойкі, такіх, як «Калі б табе я здрадзіў раз...», «Як пахне ў руках тваіх язмін...», «Паўжыцця з таго, што за плячыма...», «Для нас адных чаромха адцвіла...», «О як многа табой мне дадзена...», лірычны герой праз гады праносіць юнацкія ўспаміны аб першай сустрэчы, «аб каханні вясновым, як птушак прылёт», аб тым, «як каханне ў руках тваіх язмін — майго юнацтва вясновага ўспамін». У яго душы не ўзнікае ні кроплі сумнення ў вернасці каханай: «...І рады, // Што ў сэрцы ані кроплі здрады!..» («Калі б табе я здрадзіў раз...»).

Адметным сваёй вобразнасцю ў інтымнай лірыцы А. Лойкі з'яўляецца паэтычны цыкл «Скрыжаль каханья» са зборніка «Скрыжалі». Любоўнае пачуццё ў большасці вершаў гэтага цыкла раскрываецца як радасць быцця — нягледзячы на ўсе душэўныя хваляванні, якія прыносіць чалавеку, яно ўзвышае над будзённасцю і побытавай прозай. Пачуццё кахання ў момант сваёй найвышэйшай праявы глыбока раскрыта ў вершы «Сэрца песню пяе...»:

Чуеш, сэрца пяе, сэрца песню пяе...
Хто пачуе яе, зразумее яе?
Ты падай мне нясмелыя рукі твае —
Для цябе, аб табе сэрца песню пяе...

.....
Зорку — зоркай, зарю — зару назаву,
Сінім шчасцем — бясхмарных нябёс сіняву,
Дзе ж мне слова знайсці, усё тое назваць,
Што нам ясна з табою
з паўслова?..

Сэрца песню пяе, рэхам слова звiніць,
Што табою жыве, што табой будзе жыць,
Ты пачула яе, зразумела яе?..
Я кранаю нясмелыя рукі твае,
Замаўкаючы на паўсловае...

У вершы «Для нас адных чаромха адцвіла...» радкі пра каханне зачароўваюць тонкімі адценнямі чалавечай душы і хараством фізічнага адчування. Тут паралельна раскрыты радасць пачуцця і сум расстання:

Для нас адных чаромха адцвіла,
Вясёлкі ў тры дугі плылі над светам —
Было маё сямнаццаце лета,
І ростань з ёю першая была...

Здалося, расставаліся навечна:
Бязмерным і нястрымным быў адчай,
Як добра, што адзін нямы ручай
І ведае, як плакаў я ў той вечар!..

.....
Ад слёз туман, здалося, пацяплеў,
Чысцей расы яны сплывалі з вейкаў.
З усмешкай ціхай, як аб дзіве нейкім,
Я згадваю пра вечар той цяпер...

Паў не адзін над намі лістапад,
Май неаднойчы развінаўся лісьцем,
Зноў ростань,
Зноў трывожуся,
ды рад,
Што так трывожуся,
як над руччом калісьці!..

Сапраўдным узорам лірыкі кахання А. Лойкі з'яўляецца верш «У жыцце каласістым сцежка гіне...»:

У жыцце каласістым сцежка гіне,
На ёй хусцінка васільком мільгне,
А за дзяўчынай хтось, як за багіняй,
Ідзе
і каласы к сабе
хіне...

Любуюся... А як жа быць іначай?..
Нішто яе, высокай, не трывож!..
За ёй пайшоў, бы па вуглях гарачых,
Па айсбергах ільдзістых — басанож!..

(«У жыцце каласістым сцежка гіне...»)

Акрамя глыбокіх пачуццяў, якімі прасякнуты гэты верш, у ім шмат яркіх выяўленчых фарбаў і сімвалічных вобразаў. Аўтар абагаўляе прыгажосць і духоўную чысціню маладой дзяўчыны, якую ён параўноўвае з васільком. Гэта кветка здаўна ў беларусаў з'яўляецца сімвалам чысціні, цнатлівасці і прыгажосці. У такім жа семантычным плане выкарыстоўвае паэт вобраз васілька і ў вершы

«Ты кашулю мне вышый», дзе лірычны герой просіць сваю каханую вышыць яму кашулю «палявым васільком»:

Ты кашулю мне вышый
Палявым васільком,
Чырванейшым ад вішань
Пераплёўшы сцяжком.

Хай квітнее, блакітны,
Бы нябёс навізна,
Як зямля, старажытны,
Малады, як вясна.

І не вер нагаворам:
Ён — не смецце — трава,
Што з разор і ўзгоркаў
Трэба скрозь вырываць.

Ці ж пялёсткаў зубчатых
Ён не слаў на каснік
І не сыпаў дзяўчатам
На вясельны ручнік?..

Ці ж дзяўчаты спявалі
Пра хвашчы і асот?..
Васілёчка ўслаўлялі,
Ведучы карагод!..

Хай ён жыта не цесніць,
Ды квіты есць у яках
Ля асфальту і ў песнях
І ў дзявоных руках!..

(«Ты кашулю мне вышый»)

У гэтым творы адчуваецца глыбокая знітанасць паэтычнага радка з фальклорнай асновай. Разам з тым аўтар працягвае традыцыі М. Багдановіча ў развіцці эстэтыкі красы. Верш А. Лойкі сваім зместам пераклікаецца з «Апокрыфам» славутага паэта-класіка, які, сцвярджаючы, пытаў: «Бо нашто каласы, калі няма васількоў?»

Ёсць у Алега Лойкі і шэраг твораў, якія радуюць і хвалююць шчырым настроем, тонкім гумарам і адначасова народнай напеўнасцю. Гэты гумар, а таксама значная доля самаіроніі як бы ўраўнаважваюць паэтычнае захапленне, замілаванне, што часам набліжаюцца да сентыментальнасці, ідылічнасці. Гэта такія вершы, як «Секла яна дровы...», «Жыў закаханы студэнт», «Эх, і звонкія ў чэрвені...», «Капрыза», «На вяселлі» і інш.

На першы погляд, верш «Секла яна дровы...» здаецца будзённым, жыццёва-пазнавальным, але колькі ў ім зямной паэзіі і светлага хараства:

Секла яна дровы,
Пень стары яловы,
Сякера тупая —
Сілы не хапае.
 Пень стары яловы
 Вымучыў дзяўчыну,
 Зграбнай, чарнабровой,
 Як не памагчы ёй?
Трэскі яна брала,
Нібы мак, палала.
«Зойдзеце мо ў хату?...» —
Ціхенька спытала.
.....
Затрашчаў у печы
Пень стары яловы.
За сталом вялі мы
Ціхія размовы;
 Выгараў і вытлеў
 Пень стары яловы...
.....
Кожны дзень з пары той
Я сяку ёй дровы!..

Паэт з дзіўнай лёгкасцю і непазрэднасцю абыгрывае звычайную вясковую сітуацыю, з якой пачынае нараджацца сапраўднае каханне.

Такім чынам, інтымная лірыка Алега Лойкі вызначаецца высокай культурай, мастацкім густам, шматгранным выяўленнем свету пачуццяў. Шчырасць, асабовасць і аўтабіяграфічнасць як тэматычныя і стылёвыя рысы большасці вершаў пра каханне раскрываюць жыццёвую і сардэчную глыбіню яго паэзіі, тонкі лірычны талент. Яго творчасць, нібы сонечнае святло, выпраменьвае ў душах і сэрцах людзей веру, надзею і светлую любоў.